

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ БІЗНЕСУ

Моральні аспекти бізнесу є невід’ємною складовою філософії економіки, яка розглядає систему господарювання як багатовимірний, суперечливий, об’ємний світ (світ суспільства і природи), який перебуває у постійному русі та розвитку. Специфіка філософського знання допомагає піднятися над зовнішнім, буденним аналізом поверхових явищ та їх властивостей, проникнути в сутність глибинних економічних процесів, які неможливо збагнути ні досвідом, ні практикою, оскільки вони виходять за межі раціонального осягнення, але є буттєвими і за певних обставин достатньо відчутними. Завдяки цьому філософія економіки здатна розкривати багатшу за змістом і сутністю економічну реальність. Філософський підхід дає змогу розглядати економіку як складну, відкриту, нелінійну систему з її незворотністю, можливістю виникнення нових зв’язків і відношень, з’ясувати місце і роль поодиноких людських зусиль у цій системі, які за певних станів соціального середовища можуть суттєво впливати на макросоціальні процеси.

Філософія розглядає економіку як особливий засіб самореалізації людини в процесі зміни нею зовнішнього і власного (внутрішнього) світу. Економіка набуває статусу людиновимірної, універсальної єдиної матеріально-духовної сфери, в якій особистість, завдяки моральному вибору реалізує себе як біосоціодуховна цілісність.

Актуальність поставленої проблеми дослідження в тому, що моральні аспекти бізнесу дають змогу більш гармонійно здійснити самореалізацію особи, усвідомити такі основні для неї поняття як сенс життя, щастя, обов’язок, соціальна справедливість. Моральні цінності є основним імпульсом і мотивом, який долає задану розмірність економіки, сприяє еволюції всіх соціальних форм.

Моральні аспекти бізнесу дають можливість визначити своєрідність і найхарактерніші риси ризиків сучасної епохи, пізнати і зрозуміти, наскільки людина володіє моральною здатністю відповідати потребам розвитку економіки та суспільства в цілому, настільки вона творчо активна “шкідлива” для власного саморозвитку.

Цю проблему найбільш творчо розглядав М. Вебер. Його концепція ідеального типу служить методологічним засобом і евристичним прийомом соціального пізнання і інтерпретації людської поведінки. Методологія ідеальних типів у цьому випадку є засобом пояснення цих типів, прояснення питання про можливість відновлення суб’єктивного сенсу, що вкладається партнерами по комунікації. Ідеальний тип – це уявна теоретична конструкція, що створюється вченим, який досліджує соціальну реальність відносно того або іншого аспекту цієї реальності (явища, процесу, зв’язку, дії, події тощо) за допомогою вирізнення окремих моментів, сторін, значущих для цього аспекту досліджуваної реальності. Вчений у результаті всіх цих процедур конструює єдиний уявний образ, що відповідає вимогам внутрішньої логічності й несуперечності між метою і засобами досягнення цілей.

Ідеальний тип підприємця – це людина, для якої етичні норми вважаються непорушними і мають пріоритетне значення. Завдяки цьому він вважається добросесною людиною, що живе за правилами моральності й моралі. Але найважливіше, що є в людині і що стримує її, спрямовуючи всі вчинки і діяння – це найвищі моральні ідеали (для М. Вебера – протестантська етика).

У наш час багато дослідників стверджують, що з історичної сцени зникає (за веберівською термінологією) людина праці, яка є прихильником принципів аскетичної етики та виникає людина як “машина бажань”.

Сучасний ринок не тільки задовольняє наявні бажання, але ще і постійно будить все нові і нові потреби. Економічна система схильна породжувати бажання, розпалювати їх, що перетворює людину на своєрідну “машину бажання”. Якщо раніше ключові процеси відбувалися у сфері виробництва, то в XX столітті вони перемістилися у сферу споживання. Споживачам колишніх часів, вільним купувати або не купувати, вже не знаходиться місця в сучасній суспільно-економічній системі. Нині запанував принцип задоволення. Антропологічне зрушення, що відбулося, відокремлює героїчну еру виробництва від ери споживання та ери грошей [1, с. 108].

Серед моральних аспектів бізнесу особливий статус займає проблема філософії грошей. Філософія розглядає їх не лише як засіб обміну, але і як певну мету яка впливає на світоглядно-духовний світ людини. Гроші опосередковано впливають (формують, розвивають) моральні критерії поведінки людини.

Поліаспектним і досить актуальним є зворотній вплив моральних цінностей, щодо розуміння філософії грошей. Завдяки моральним критеріям гроші далеко виходять за межі еквівалента товарів та послуг і стають невід’ємною складовою світоглядних орієнтацій людини. Моральні цінності допомагають долати такі вади людини як утилітаризм, фетишизм, індивідуалізм, нігілізм, макіавеллізм.

Оскільки абсолютною цінністю моралі є людина, то відношення її до економіки є визначальним у забезпеченні власних основ життєдіяльності. Саме від неї залежить, чи виступатиме економіка руйнівником того, що важливе для існування людства (сучасні екологічні проблеми тощо), чи людина буде носієм і охоронцем вже надбаного, такого, що має безумовну загальнолюдську цінність.

Особливістю нової земної цивілізації в XXI ст. має стати глобальний гуманізм, в основі якого є “філософія сталого розвитку”. Ця соціально-філософська концепція теоретично обґрунтовує екогуманістичний шлях розвитку людства, трансформацію нині існуючої соціально-політико-економічної моделі в іншу, більш справедливу і перспективну для виживання й подальшого поступу людства. Концепція сталого розвитку базується на двох принципах. Перший – принцип справедливості у задоволенні потреб. Згідно з цим принципом, сталим є лише такий розвиток, який забезпечує потреби нинішніх поколінь, не загрожуючи життю і здоров’ю прийдешніх поколінь. За цим принципом, майбутні покоління мають такий самий морально-правовий статус, як і нинішні. Другий – принцип екологічних обмежень. Він вимагає, постійно враховувати екологічні обмеження. На технологічні новації та економічне зростання людства треба накладати обмеження задля збереження довкілля. Необхідно враховувати також можливості біосфери відновлювати свій потенціал, що зазнав

антропогенного впливу. Усвідомлення потреби ефективних дій зумовлює новий глобальний консенсус щодо доцільності поєднання технократичних рішень, міжнародних санкцій і прямого контролю за ринками задля забезпечення екологічних і соціально-гуманітарних цінностей [2, с. 630-636].

Мораль є особливим духовно-творчим процесом, яка забезпечує постійне наповнення економічної сфери людськими силами. Вона є своєрідним енергетично-творчим джерелом економічного буття, розвитку людських здібностей, які забезпечують економічну діяльність.

Список використаних джерел

1. Олексенко Р. І. Філософські погляди Макса Вебера на ринкові відносини // *Нова парадигма: [журнал наукових праць]* / голов. ред. В. П. Бех. ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; творче об'єднання "Нова парадигма" – Вип. 111. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – С. 100-109.

2. Рижак Л. Глобалізація та перспективи сталого розвитку людства // *Філософія: підручник* / Л. Рижак. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 603-637.

Катрич О. В.

к.е.н., доцент,

Пилипчук Н. М.

к.е.н.

Київський національний торговельно-економічний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Бізнес-середовище є одним із основних чинників, що впливає на інвестиційний розвиток економіки України. За даними Держстату у 2016 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4405,8 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) проти 3763,7 млн. дол. США у 2015 році. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31.12.2016 року становив 37 655,5 млн. дол. США. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Так, станом на кінець 2016 року найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 10 324,4 млн. дол. США та підприємств промисловості – 9 550,2 млн. дол. США. Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у січні-грудні 2016 року складають 326,2 млрд. грн. [4].

Сталий розвиток економіки є однією з головних світових концепцій, яка покликана запобігти економічним, екологічним та соціально світовим загрозам. В ході розвитку цієї концепції цільовий вектор стійкого розвитку змістився з макrorівня на мікрорівень. Так, як бізнес-середовище є основною рушійною силою економіки і суспільства в цілому. Тому, концепція сталого розвитку набуває все більшої популярності в сучасному бізнесі, пов'язану зі створенням довгострокової цінності для різних груп стейкхолдерів.

Під сталим розвитком економіки слід розуміти збалансованість економічних, екологічних та соціальних факторів і розподіл відповідальності за дії, що завдають шкоди навколишньому середовищу, між різними групами зацікавлених сторін. Корпорації, економіка яких залежить від соціальних і екологічних факторів, використовують концепцію сталого розвитку. Тому, особливо актуальним є створення інформаційно-аналітичного забезпечення інвестиційних проєктів [1, с. 18].

Економічні, екологічні та соціальні фактори інвестиційних проєктів відображають вимоги зацікавлених сторін. Тому, дане забезпечення повинно базуватися на врахуванні інтересів і задоволення вимог стейкхолдерів. Це дозволить домогтися збалансованості всіх цих чинників інвестиційних проєктів.

У зв'язку з цим, пропонується розглядати забезпечення сталого розвитку з точки зору стейкхолдерського підходу, який має на увазі під собою врахування інтересів стейкхолдерів інвестиційних проєктів як: держава, акціонери, вище керівництво, працівники компанії, постачальники, покупці, кредитори, конкуренти. Всі вони мають свої інтереси і висувають вимоги до інвестиційних проєктів.

Інформаційно-аналітичне забезпечення інвестиційних проєктів має будуватися на ітераційному виконанні завдань, як:

- визначення кола ключових стейкхолдерів і їх ранжування;
- виявлення та аналіз вимог всіх груп зацікавлених сторін;
- ранжування вимог на економічні, соціальні та екологічні;
- приведення вимог до конкретних показників;
- зіставлення вимог з фактичними параметрами інвестиційних проєктів з метою виявлення розривів між ними;
- пошук шляхів і способів ліквідації, виявлених розривів;
- розстановка пріоритетів для збалансованого задоволення вимог стейкхолдерів;
- оцінка фінансових можливостей їх виконання [2].

Для виконання всіх цих завдань слід використовувати інструментарій бізнес-аналізу, як систему аналізу, орієнтовану на стейкхолдерський підхід.

Основне призначення бізнес-аналізу полягає в інформаційно-аналітичному забезпеченні вироблення управлінських рішень, заснованих на взаємодії з акціонерами, менеджментом та іншими стейкхолдерами [3]. Також дана система виконує функцію аналізу виявлення проблем бізнесу, засновану на порівняльному підході вимог стейкхолдерів з фактичними параметрами інвестиційних проєктів.

Для визначення кола ключових стейкхолдерів і виявлення їх вимог слід використовувати інструменти бізнес-аналізу, як: інтерв'ю, семінари, фокус-групи, анкетування, аналіз документів, мозкові штурми.

При ранжуванні ключових стейкхолдерів не обійтися без застосування експертних оцінок, які необхідні для присвоєння рангів всім стейкхолдерам з метою їх упорядкування. Присвоювати їм ранги слід за двома критеріями "влада" і "інтерес". Так, найвпливовіша зацікавлена особа матиме найбільший рівень влади і зацікавленості, відповідно найменший вплив буде у стейкхолдерів, які мають мінімальний інтерес і владу. Це необхідно для пріоритизації вимог стейкхолдерів. Так як, не можливо виконати одразу всі вимоги, то в першу чергу інтереси враховуватися повинні тих стейкхолдерів, які мають найвищий ранг.